

EFFECTIEVE LEESONDERSTEUNING

ZWAKKE LEZERS MOTIVEREN
IN STEUNLESSEN OF IN KLASVERBAND

diacademie

TOETSING, TRAINING EN ADVIES

EFFECTIEVE LEESONDERSTEUNING

ZWAKKE LEZERS MOTIVEREN IN STEUNLESSEN OF IN KLASVERBAND

Veel leerlingen lezen niet graag, en dat is niet goed voor hun leesontwikkeling. Vooral zwakke lezers komen makkelijk in een negatieve spiraal. Zij vermijden teksten ook omdat ze lezen lastig vinden en zo lopen ze steeds meer achterstand op. Het is belangrijk om deze leerlingen vroegtijdig te onderkennen en ze weer aan het lezen te krijgen.

Hoe motiveer je leerlingen om meer te lezen? Begin met interessante teksten die aansluiten op het leesniveau van de leerlingen. Niet te moeilijk, niet te lang, maar wel uitdagend. Het begint met het lezen zelf, want alleen al door te lezen groeien leerlingen, ook in hun zelfvertrouwen. Daarnaast is aandacht voor specifieke leesproblemen van individuele leerlingen nodig. Leerlingen moeten hun leesproblemen onderkennen en herkennen. En dat begint met het bespreken én duiden van hun toetsresultaten.

ONDERSTEUNING

Veel scholen gebruiken de Diatoetsen als screeningsinstrument om zwakke lezers te signaleren en organiseren daarna een vorm van remediëring. Deze ondersteuning kan op verschillende manieren worden geboden.

- Leesondersteuning buiten klasverband in steunlessen of 'taalatelier'.
Het voordeel is dat de gerichte aandacht voor de leesvaardigheid deze leerlingen net het steuntje in de rug geeft dat zij nodig hebben. Het nadeel is dat als je zwakke lezers bij elkaar zet, ze dit als vernederend kunnen ervaren en daardoor nog minder gemotiveerd zijn voor het lezen.
- Extra aandacht voor zwakke lezers bij de reguliere lessen in leesvaardigheid.
Het voordeel is dat zwakke lezers zich kunnen optrekken aan de sterkeren, en dat verschillen beter benut worden. Het nadeel is dat er in de praktijk te weinig tijd en aandacht voor de specifieke behoeften van zwakke lezers is en dat differentiatie in de reguliere lessen lastig te organiseren is.
- Tekstonderwijs eindigt niet bij de taalvakken, in het bijzonder voor zwakke lezers is aandacht voor tekstbegrip bij de zaakvakken belangrijk. Dit hoeft niet ten koste te gaan van de inhoud van het vak. Met aandacht voor woordbetekenissen, tekstverbanden en tekstopbouw is zowel het vak als de taalontwikkeling gediend. Het grote voordeel is dat leerlingen zo ervaren dat leesvaardigheid functioneel is bij het leren van de vakken.

Deze drie ondersteuningsvormen sluiten elkaar niet uit, en worden -voor zwakke lezers- bij voorkeur allemaal ingezet.

"Jongeren willen leren als je aansluit bij hun interesses en bij wat ze aankunnen."

G. TIMMERMANS, HOOGLERAAR JEUGD RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN

MOTIVEREND EN DOELGERICHT LEESONDERWIJS

Motiverend en doelgericht leesonderwijs bestaat uit de volgende zeven stappen.

Signaleer en mobiliseer zwakke lezers

Benader leerlingen met een zwakke score op Diatekst en/ of Diawoord individueel. Het is belangrijk deze leerlingen op een positieve manier te mobiliseren. Focus niet op de percentielscore, maar op het gemeten leesniveau. Maak duidelijk dat de leerling met extra inzet het streefniveau kan bereiken.

Ga in gesprek met de leerlingen

Bespreek met leerlingen waarom een goede leesvaardigheid belangrijk is en moedig ze aan om te spreken en vragen te stellen. Bespreek hun scoreprofiel met ze en duid de scores aan de hand van de Groeiwijzer. Hoever ben je nu en op welk niveau wil je over een paar maanden zijn? Bespreek ook de verschillende lezersprofielen. Herkennen ze de sterke en zwakke punten die daarin naar voren komen? Laat leerlingen verwoorden hoe ze tot antwoorden komen bij tekstvragen. Ook voor leerlingen zonder uitgesproken lezersprofiel is het zinvol om te praten over hun tekstaanpak; het bevordert bewustwording van het leesproces.

Formuleer de individuele doelen

Laat de leerlingen zelf formuleren wat ze willen bereiken, en stel groepsdoelen op naast individuele doelen. Maak op positieve wijze gebruik van de verschillen. Zo kan een 'compenserende lezer' leren van een 'schoolse lezer'. Laat 'vermijdende lezers' thema's noemen waarover ze meer te weten willen komen.

Geef leerlingen inspraak bij de keuze van thema's of teksten

Inventariseer de interesses van de leerlingen en stel op basis daarvan een tekstenprogramma vast. Je kunt ook een kant-en-klaar tijdschrift LEES>> gebruiken. Laat iedere leerling hieruit op voorhand een tekst 'adopter' en nog voor het lezen ervan alvast kort aangeven waarom hij/zij voor deze tekst heeft gekozen en waarom. Dit is een goede voorbereiding op het lezen, en bovendien een goede spreek-oefening.

naar 1F

naar 1F

1F

naar 2F

naar 2F

2F

naar 3F

naar 3F

3F

Besteed aandacht aan woorden

Nog voordat de teksten gelezen worden, kan er aandacht zijn voor woorden die bij de tekstonderwerpen horen. Maak er een goede gewoonte van om deze woorden op te (laten) schrijven. Bouw de routine op om stil te staan bij de betekenis van woorden, voor, tijdens en na het lezen.

Laat leerlingen woordbetekenissen noteren in een apart woordenschriftje of achterin hun gewone schrift.

Laat leesstrategieën zien door 'modeling'

Een goede manier om leesstrategieën aan te leren, is voor te doen hoe u zelf tot begrip van een tekst komt, en hardop denkend de aanpak laat zien. Belangrijk is de notie dat de gedemonstreerde strategie een manier is om tot begrip te komen, niet het leerdoel. En dat de keuze van een strategie afhangt van het leesdoel, de tekst en het begripsprobleem.

Laat leerlingen samenwerken

Leerlingen kunnen ook van elkaar een goede tekstaanpak leren. Laat ze samenwerken rond teksten en zet dan bij voorkeur leerlingen met verschillende leesprofielen bij elkaar. Samenwerkend leren heeft bij jongeren een positief effect op hun leesvaardigheid.

Bespreek de groei en evalueer

Met een volgmeting kan nagegaan worden of de leerlingen zijn gegroeid in hun leesvaardigheid, ter afronding van de steunlessen. Het is echter niet de bedoeling dat er in deze lessen wordt 'getraind' voor deze volgtoets waarna de leerlingen weer achterover gaan leunen! Bij formatief werken past dat de voortgang ook in kwalitatief opzicht moet worden geëvalueerd: zijn de leerlingen gegroeid in hun leesmotivatie en inzicht in hun leesaanpak, en lukt het nu met teksten op een moeilijker niveau?

Zes effectieve principes van motiverend leesonderwijs

- Bij het kiezen van teksten aansluiten bij de interesses van leerlingen, of hun interesse voor het onderwerp opwekken (bijv. door een prikkelend filmpje).
- Het nut van lezen en van teksten met de leerlingen bespreken.
- Teksten aanbieden die niet te moeilijk of te lang zijn.
- De leerlingen aanspreken op hun autonomie en ze laten kiezen.
- De leerlingen laten samenwerken; dit vergroot de sociale motivatie van leerlingen.
- Met elkaar in gesprek te gaan over teksten en daarbij ook aandacht richten op woordenschat.

STEUNLESSEN

TOETSANALYSE

- Signaleer de zwakke lezers op basis van de toetsresultaten.
- Groepeer zwakke lezers in steunlessen op gewone lestijden.
- Bespreek met de leerlingen hun toetsuitslagen en hun streefniveau.
- Bespreek met leerlingen hun leesprofiel, en laat ze eigen verbeterpunten formuleren.

DOELEN EN PROGRAMMA VASTSTELLEN

- Laat leerlingen zelf leerdoelen formuleren.
- Kies teksten aansluitend bij het leesniveau en daarna oplopend in moeilijkheid.
- Zorg voor een programma van 6 tot 8 weken en bespreek dit met de leerlingen.
- Bespreek hoe de voortgang zal worden geëvalueerd.

DIDACTIEK

- Zorg voor een vaste lesopbouw volgens de Sandwichmethode.
- Besteed altijd aandacht aan woorden en leesstrategieën als deze van pas komen.
- Speel in op individuele leerbehoeften.

DIFFERENTIEER

- Maak gemengde groepen naar lezertypen.
- Zet de zwakke ('vermijdende') lezers bij andere type lezers, of laat ze zelf kiezen bij wie ze in de groep willen.
- Geef bij dezelfde teksten verschillende (keuze-)opdrachten:
Compenserende lezers besteden aandacht aan de woorden.
Schoolse lezers oefenen een leesstrategie.
- Laat vermijdende lezers eerst een eenvoudiger tekst rond hetzelfde thema lezen.

KLASSIKALE LEESDIDACTIEK

- Ken het toetsprofiel van je klas en weet wie sterk is en wie zwak.
- Weet van individuele leerlingen wat ze nodig hebben, bespreek dit apart met de zwakke lezers.
- Bespreek klassikaal de Groeiwijzer en het streefniveau van je klas.
- Bespreek de leesprofielen, en laat leerlingen daarop reflecteren.

- Bepaal doelen passend bij het toetsprofiel van de klas.
- Werk los van de methode met teksten net boven het gemiddelde niveau van de klas.
- Laat sterke lezers werken met moeilijkere teksten.
- Zorg voor leesonderwijs waarin ook gelezen wordt.

- Zorg voor afwisselende werkvormen, werk bijvoorbeeld volgens de Sandwichmethode.
- Geef leerlingen een doel om te lezen, met teksten als bron voor gesprek, luister- of schrijftaken.
- Besteed aandacht aan woorden en strategieën wanneer deze van pas komen.
- Spreek met zwakke lezers af dat ze zich extra inzetten.
- Zorg dat de zwakke lezers de teksten van te voren gelezen hebben.

- Organiseer regelmatig lessen met een gedifferentieerde aanpak.
- Bij veel matige tot zwakke lezers in de groep: zorg voor intensiever tekstonderwijs met een extra wekelijks uur.
- Bij een groep met grote individuele niveauverschillen: zet de sterke lezers apart met moeilijker materiaal en laat ze zelfstandig werkopdrachten maken.
- Zwakke lezers kunnen goed meedoen in een groepje met sterkere leerlingen, omdat ze de teksten vooraf al een keer hebben gelezen.

LEZEN BIJ HET VAKONDERWIJS

- Ken het toetsprofiel van je klas, signaleer wie sterke lezers zijn en wie zwak.
- Weet van individuele lezers wat ze nodig hebben.
- Weet als vakdocent wat verschillende leesprofielen inhouden.

- Inventariseer de (vak)woorden van de verschillende leerstofonderdelen.
- Benoem de uitleg van deze woorden expliciet bij de leerdoelen.

- Besteed aandacht aan de aanpak van de lees- en schrijftaken bij je vak.
- Besteed aandacht aan woorden in de context van het vak.
- Benoem leesstrategieën steeds op dezelfde manier als je collega's.

Bronnen

- Brochure Diataal BV *Omgaan met verschillen op basis van toetsresultaten*
- Van Steensel, R.C.M., Van der Sande, N.E., Bramer, W.M. & Arends, L.R. (2016). *Effecten van leesmotivatie-interventies. Uitkomsten van een meta-analyse*. Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Amos van Gelderen, recente publicatie bij SLO
- Motiveren in het leesonderwijs
- www.nro.nl

DE LEZERSTYPEN VAN DIATEKST

Bij zwakke lezers wordt het scoreprofiel bij Diatekst geanalyseerd. Op basis van die profielanalyse worden leerlingen ingedeeld bij een lezerstype:

Schoolse lezer

Deze lezer heeft een voldoende woordenschat en een vlotte zinsverwerking, maar komt onvoldoende tot begrip van de tekst in zijn geheel. Dit gaat vaak gepaard met een onvoldoende bewust en actief leesgedrag.

Scoreprofiel: meso/macro laag, micro hoog.

De schoolse lezer heeft baat bij het aanleren van leesstrategieën die gericht zijn op het achterhalen van de betekenis van de tekst in zijn geheel.

Compenserende lezer

Deze lezer heeft vooral een taalprobleem en compenseert gebrek aan woordkennis door een strategische manier van lezen gericht op het begrip van de tekst in zijn geheel. Best een slimme aanpak als het gaat om inzicht in de hoofdzaken van een tekst. Hoewel de leerling de hoofdzaken begrijpt, is

hij wel een zwakke lezer. Op termijn kunnen de problemen op woord- en zinsbegrip zo groot worden dat deze ook het algehele tekstbegrip in de weg gaat staan.

Scoreprofiel: micro laag, macro hoog.

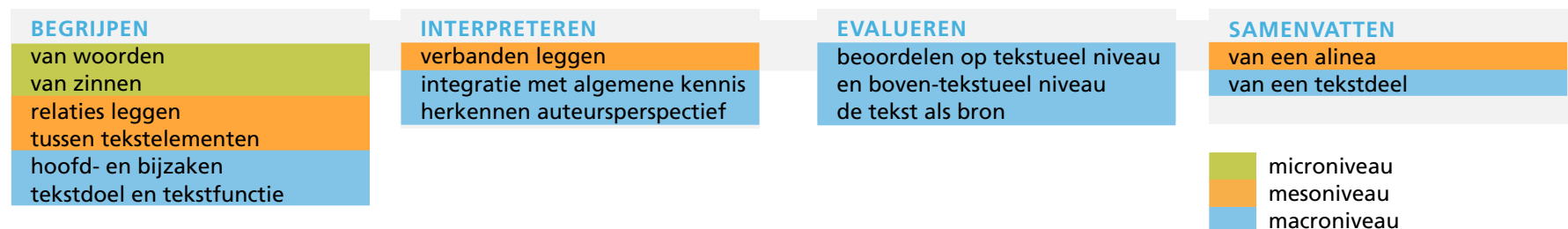
De compenserende lezer zal vooral moeten gaan werken aan het vergroten van zijn woordenschat, en leren stil te staan bij onbekende woorden in een tekst.

Vermijdende lezer

Deze lezer heeft zowel een taal- als een leesprobleem en heeft een (zeer) zwakke totaalscore; ook het technisch lezen kan zwak zijn. Daardoor verliest deze lezer zijn leesmotivatie en zelfvertrouwen, gaat leestaken vermijden en raakt steeds meer achterop.

Scoreprofiel: alle deelscores laag.

De vermijdende lezer moet eerst weer aan het lezen gezet worden met interessante teksten op het eigen niveau. Deze leerling heeft extra aandacht en tijd nodig want het zelfvertrouwen, de woordenschat en de aanpak van teksten moet verbeterd worden.

“Als ik een woord niet ken, sla ik het gewoon over.”

COMPENSERENDE LEZER

“Moelijke woorden in een tekst brengen me in de war.”

SCHOOLSE LEZER

“Ik ben niet zo’n lezer.”

VERMIJDENDE LEZER

WWW.DIATAAL.NL

diacademie

TOETSING, TRAINING EN ADVIES

HW Mesdagplein 1 / 9718 HP Groningen
050 8200120 / info@diataal.nl

DIATAAL BV IS
VOORTGEKOMEN UIT DE

rijksuniversiteit
 groningen